

L'origen de les tradicions nadalenques

Quin es l'origen de les nostres tradicions nadalenques? Per aprofundir en el sentit cristià d'aquestes dates pot ser útil conèixer l'origen de costums com l'arbre o el pessebre.

18/12/2023

La corona d'Advent

La corona d'Advent es formada per quatre espelmes amb branques vegetals, que es van encenent, una a

una, durant les quatre setmanes que precedeixen al Nadal.

La corona d'advent troba les arrels en els costums precristians dels pobles del nord, entre els segles IV i VI. Durant el fred i la foscor de desembre, col·lectaven corones de branques verdes i encenien focs com a senyal d'esperança en la vinguda de la primavera.

Al segle XVI catòlics i protestants alemanys van començar a utilitzar aquest símbol durant l'Advent: aquells costums primitius contenien una llavor de veritat que ara podien expressar la Veritat suprema: Jesús és la Llum que ha vingut, que és amb nosaltres i que vindrà amb glòria. Les espelmes anticipen la vinguda de la llum al Nadal: Jesucrist.

La corona és plena de símbols: la llum recorda la salvació; el verd, la vida; la seva forma rodona, l'eternitat, etc.

Una data: el 25 de desembre

Com en altres casos, els primers cristians van aprofitar festivitats paganes per celebrar la seva fe. En el cas del Nadal, entorn del 25 de desembre les civilitzacions precristianes celebraven el solstici d'hivern, quan la llum tornava novament i s'acabaven les tenebres. Encara que és una època de fred i de nits llargues, se sap que la vida torna novament a començar. En un primer moment, durant els segles I i II després de Crist, els cristians no celebraven el naixement de Jesús. Se sabia quan havia mort, a la Pasqua Jueva, però no quan havia nascut. No obstant això, en el segle III trobem els primers testimonis de la celebració de la festa del Naixement de Crist per l'Església, encara clandestina, el dia 25 de desembre.

Per altra banda, els romans celebraven del 17 al 24 de desembre

les Saturnalia, unes festes dedicades al déu Saturn. En l'època imperial, a partir dels segles I i II, es va instaurar el 25 de desembre com el dia del naixement del "Sol invicte", divinitat que era representada per un nounat. Era un dia de festa, ningú treballava, fins i tot els esclaus tenien festa.

Aviat, la ja gran comunitat de cristians romana -que encara vivien en clandestinitat- va aprofitar aquesta data tan celebrada en la societat romana per celebrar el naixement de Jesús, de qui no en coneixien la data.

La difusió de la celebració litúrgica del Nadal va ser ràpida. Després de les persecucions de Dioclecià, el 354, es va fixar oficialment la data del Naixement de Crist. En el segle V pot considerar-se que el Nadal era una festa universal, ja que llavors l'Església no estava dividida.

També els pobles del Nord d'Europa celebraven una sèrie de festes entorn del solstici, en honor a déus com Thor, Odin o Yule, raó per la qual els evangelitzadors no els va costar adaptar les festes paganes al Nadal.

La Missa del Gall

Al segle V, el Papa Sixt III va introduir a Roma el costum de celebrar durant el Nadal una vigília nocturna, a mitjanit, “*mox ut gallus cantaverit*” (“quan canta el gall”). La missa tenia lloc a un petit oratori, anomenat “*ad praeseptum*” (“junt al pessebre”), situat darrere l'altar major de la Basílica paleocristiana de Sant Pere.

La celebració Eucarística d'aquesta Nit Santa, comença amb una invitació urgent a l'alegria: “Alegrem-nos tots en el Senyor –diuen els textos de la litúrgia-, perquè el nostre Salvador ha nascut en el món”. El temps litúrgic de Nadal es prolonga

fins al diumenge del Baptisme del Senyor, el diumenge que segueix al dia de l'Epifania.

Els pessebres

Un pessebre és la representació domèstica del misteri de la Nativitat de Jesús. El costum va sorgir quan al Nadal de 1223, a Itàlia, sant Francesc d'Assís va celebrar la missa dins una cova a la localitat de Greccio. En ella, després d'haver demanat permís al Papa Honori III, havia instal·lat un pessebre amb una imatge de pedra del Nen Jesús i un bou i un ase vius.

Aquesta representació de Greccio va ser l'inici d'un fenomen extraordinari de difusió del culte de la Nativitat. Des del mateix segle XIII, l'elaboració de pessebres es va difondre per Itàlia. Els frares franciscans van imitar el seu fundador a les esglésies dels convents oberts a Europa. Aquest

costum es va propagar arreu d'Europa durant els segles XIV i XV.

A l'actualitat, el pessebrisme té un gran èxit principalment a Itàlia, Espanya i Hispanoamèrica. A França, després de la Revolució Francesa en què van ser prohibides les manifestacions nadalenques, a la zona de Provença van sorgir amb molta força. Fins i tot les comunitats protestants, encara que no facin pessebres a les cases, sí que conserven la tradició de representar "pessebres vivents", amb nens.

L'arbre de Nadal

És una altra tradició precristiana que ha adquirit un significat profundament cristià. Moltes tradicions, totes de procedència nòrdica, reclamen el costum de l'arbre de Nadal, encara que cap és fiable, per la qual cosa l'origen es perd.

Els antics pobladors de Centreeuropa i Escandinàvia consideraven els arbres éssers sagrats. Així, en l'època del solstici d'hivern, adornaven l'arbre més alt i poderós del bosc amb llums i amb fruits (pomes, per exemple), creient que les seves arrels arribaven al regne dels déus, on es trobaven Thor i Odin.

Segons la tradició, el cristianisme va donar una lectura més profunda a aquest costum. Es compta que sant Bonifaci -un sacerdot anglès que va evangelitzar Centreeuropea entre els segles VII i VIII- explicava el misteri de la Trinitat amb la forma triangular de l'avet: els fruits serien els dons de l'Esperit Sant (els regals de Déu als homes); l'estrella seria Crist, la llum de Déu, la llum del món; i el tronc, és fàcilment assimilable a la tradició cristiana, que utilitza també molts arbres en la seva catequesi: l'arbre del Paradís, de la Ciència del Bé i del Mal, l'arbre de

Jesé, la santa fusta de què es va fer la creu...

A partir del segle XV els fidels comencen a instal·lar els arbres a les cases. Amb la reforma protestant – que suprimeix les tradicions del pessebre i de sant Nicolau-, l'arbre adquireix més protagonisme en molts països del nord. Als seus peus els nens troben els regals que portava el Nen Jesús.

L'èxit irresistible de l'arbre en el món anglosaxó es deu a la reina Victòria, qui va instal·lar-ne un al palau real el 1830 i va estendre el costum per tot el regne. El 1848 fins i tot va arribar a felicitar el Nadal amb una imatge de la família reial davant l'arbre, la qual cosa va contribuir a la seva difusió també per EUA.

La difusió de l'arbre en el món protestant va fer que als països catòlics, especialment del sud d'Europa, es donés menys

importància a aquesta tradició. Més recentment, amb dos pontífexs centreeuropeus el costum de l'arbre de Nadal ha recuperat la seva importància.

El 1982 es va instal·lar per primera vegada un arbre a la Plaça de sant Pere: “ *Que significa aquest arbre? – preguntava Joan Pau II–. Jo crec que és el símbol de l'arbre de la vida, aquell arbre de què es parla en el llibre de la Gènesi i que ha estat plantat a la terra de la humanitat al costat de Crist (...). Després, en el moment que Crist va venir al món, l'arbre de la vida va ser tornat a plantar a través d'Ell, i ara creix amb Ell i madura en la creu (...). He de dir-vos – confessava – que jo personalment, malgrat tenir uns quants anys, espero impacientment l'arribada del Nadal moment en el qual, és portat a les meves habitacions aquest petit arbre. Tot això porta un*

enorme significat que transcendeix les edats..."

Els regals

La relació Nadal-regal és molt antiga. Des de l'inici, un regal en aquestes dates ha estat una manera de transmetre de manera material a les persones estimades la pròpia alegria pel naixement del fill de Déu.

Fins al segle XIX, no es va generalitzar la idea, naixement de les classes mitjanes, de la burgesia. Reis Mags, Nen Jesús, Santa Claus o Pare Noel, Befana, Olentzero, Caga Tiò... són personatges que, en les dates de Nadal, porten regals als nens. Però molts d'aquests personatges tenen una llarga història. N'explicaré dos:

Reis d'Orient

La importància dels Reis d'Orient és principalment religiosa: ells són els protagonistes de l'Epifania, és a dir,

de la manifestació de Déu a tots els homes, de tots els pobles de la terra.

Ja havien estat anunciats en l'Antic Testament (el llibre dels Reis i Isaïes) i sant Mateu els descriu com “mags d'Orient”. Que fossin tres i reis, és una tradició que va consolidar-se ràpidament, com demostra Orígens, teòleg del segle II. Probablement es tractava de sacerdots de Babilònia, del culte de Zoroastre, dedicats a l'astrologia.

En el segle V, Lleó Magne fixa en tres el nombre de reis, representant així les tres races humanes: la semítica, representada pel rei jove; la camítica, representada pel rei negre; i la jafètica, representada pel rei més ancià. Al segle XV, amb el descobriment de noves terres, adquireixen els trets definitius.

Al llarg de la història han rebut noms com Magalath, Galgalath i Serakin; Appellicon, Amerin i Damascón; o

Ator, Sater i Paratoras. Els noms Melcior, Gaspar i Baltasar apareixen per primera vegada en un pergamí del segle VII.

Les restes dels reis d'Orient, després de ser trobats per Santa Elena a Saba, van viure un agitat trasllat per tot Europa, fins que van reposar finalment a la catedral de Colònia.

Pare Noel

Sant Nicolau va ser un bisbe cristià que va viure a l'actual Turquia al segle IV. Encara que va realitzar molts miracles, el més conegut relata que va donar la vida a tres nens que havien estat esquarterats per un carnisser i havia introduït les restes en uns sacs. Per això, la seva figura ha estat sempre unida als nens. La seva devoció ha perviscut tant en l'Església catòlica com en l'ortodoxa. Aviat, es va associar al sant als regals que els nens rebien per Nadal.

La imatge actual és una barreja del *Sinterklaas* holandès i tradicions escandinaves que havien arribat a EUA. El seu origen es remunta a una nit de 1822, quan el pastor protestant Clement C. Moore va crear el personatge de Santa Claus. El 24 de desembre, en caure la tarda, la seva esposa va comprovar que li faltaven algunes coses per al sopar i va demanar al seu marit que anés a comprar-les. A la tornada, Clement es va entretenir un estona amb el guarda Jan Duychinck: un holandès gros i efusiu, amb ganes de contar les tradicions nadalenques de la seva terra, en particular els costums relacionats amb *Sinterklaas* (Santa Claus).

Ja a casa, el Dr. Moore mentre la dona preparava el sopar, va escriure un poema per a les seves tres filles contant la visita que li havia fet sant Nicolau. La figura que va descriure era la mateixa de Duychinck: un

subjecte cordial, gros, d'ulls
espurnejants, nas vermell i galtes
ruboritzades, que portava pipa i deia
“ho, ho, ho”. Encara que el
personatge s'anomenava Sant
Nicolau, no tenia res del bisbe.

() Article escrit per M. Narbona, Dr.
en Història.*

M. Narbona

pdf | document generat
automàticament des de [https://
opusdei.org/ca-ad/article/moltes-
histories-un-nadal/](https://opusdei.org/ca-ad/article/moltes-histories-un-nadal/) (11/03/2026)